

מאמר מקדש השבת

רבינו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל

אף דקדושת השבת נקבעת מהשי"ת, מ"מ צריכים ישראל לקדשו. קדושת שבת קביעא וקיימא מצד השם יתברך שקידשו בימי בראשית, וכמו שאמרו^א ואף דשם לענין קביעת זמנו קאי, דאין צריך לקביעת בית דין שאינו תלוי בימי החדש מכל מקום ממילא משמע גם לענין הקדושה. שהרי מיד בימי בראשית נאמר^ב ויקדש אותו, שהשם יתברך קידשו מעצמו.

ומכל מקום משניתנה תורה נצטוו ישראל^ג זכור את יום השבת לקדשו. שאף הם צריכים לקדשו מיד בכניסתו משקידש היום. דבתחילת יומא בעי לקדושי, כמו שאמרו^ד.

* מאמר שני מתוך ספר קדושת השבת לרבינו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, הודפס בתחילת ספר פרי צדיק על חומש בראשית. הוהדר מחדש בתוספת מקורות ציונים הערות והארות בידי הרב אסף שליט"א.

א. פסחים קיז: - "אמר רבא אשכחתינא לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי בשבתא בין בצלותא בין בקידושא מקדש השבת. ביומא טבא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש ישראל והזמנים. וכו', ואנא אמינא טעמא דידי וטעמא דידיכו טעמא דידיכו שבת דקביעא וקיימא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש השבת יומא טבא דישאל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני מקדש ישראל והזמנים".

ב. בראשית פרק ב פסוק ג.

ג. שמות פרק כ פסוק יח.

ד. פסחים קו "תנו רבנן זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין. אין לי אלא ביום, בלילה מנין? תלמוד לומר, זכור את יום השבת לקדשו. בלילה מנין. אדרבה, עיקר

ואף על פי שעיקר קדושתו מה' בלא פעולת אדם ואתערותא דלתתא כלל. ועל כן נאמר בה בפרשת תשא^ה את שבתותי וגו', כי אני ה' מקדשכם, שהשם יתברך מקדש גם את ישראל על ידי השבת שנתן להם שהוא קודש. ועל ידי שהם שומרי שבת גם הם מתקדשים בקדושת השבת. ונמצא השבת מקדש אותם לא הם אותו, ועל כן נקרא מתנה טובה^ו, שהוא במתנה בלי שום השתדלות אדם. וקאמר אמקרא הנזכר דאני ה' וגו', דמזה משמע שהוא מצד השם יתברך לבד בלא אתערותא דלתתא.^י

מכל מקום אין זה סותר מצות לקדשו שעל האדם. ואלו היה רק מצד קדושה שמה' לבד הרי היו כל ישראל שוים בהרגשת קדושת השבת. כעם ככהן. וכבר נזכר לעיל^ח שאינו כן רק תלוי כפי עבודת האדם בימי החול. והדבר ידוע גם כן לכל אחד, כי אין ערך כלל מהרגש ההמונים אשר הוא כמעט כאין. ואין טועמים בקרב לבכם טעם קדושה רק מה שמתענגים במנוחה ממלאכה ואכילה ושתייה. ואף דגם זה מצוה וקיימו עונג שבת.^ט מכל מקום אין בזה ענין לקדושת היום. ומה שאמר כי אני ה' מקדשכם להרגש גדולי ישראל המתקדשים ומטהרים את עצמם וחפצים בקרבת ה' המרגישים בקדושה והתעלות העולמות ביום ההוא גם בהם אין כולם שוים. וכל אחד

קדושה בלילה הוא קדישו! דכי קדיש תחלת יומא בעי לקידושי".

- ה. שמות פרק לא פסוק יג - "אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם".
- ו. שבת י: - "תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם".
- ז. רצה לומר, דקשה, א"כ מדוע בני ישראל צריכים לקדש את השבת בתחילתו, והרי הקב"ה מקדש את השבת?
- ח. מאמר א. עיי"ש שהארין, דכל אחד לפי עמלו בששת ימי המעשה כך השגת הנייחא שלו בשבת.
- ט. כמבואר בשבת קיח: - "עונג זה איני יודע מהו? כשהוא אומר וקראת לשבת ענג הוי אומר זה עונג שבת, במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין וכו'".

כפי מדריגתו והשגתו וכפי הכנתו בימי החול לבוא אל הקודש דמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.¹
שאף על פי שהיום מעצמו קדוש לאדונינו², מכל מקום אין האדם משיג קדושתו אלא כפי מה שהוא כלי מוכן לקבל.

הזמן גם הוא נברא, וממילא תלוי בקבלת התורה, שאם לא יקבלו יחזור העולם לתוהו ויתבטל גם הזמן.

ותכלית הבריאה בשביל האדם,³ והזמן עצמו גם כן נברא,⁴ כידוע לשון הכתוב ששת ימים עשה ה', ולא בששת רק הששת ימים עצמן. שהוא כלל הזמן של ימי עולם שסובב הולך שישה ימים ושבת. הוא עצמו מעשה ה' בבריאה. והוא שורש בפני עצמו בבריאה, כידוע בענין עולם שנה נפש.⁵
עולם - כולל כל הנבראים חוץ מן האדם שהוא עולם קטן. והוא תכלית הבריאה הנברא בצלם אלהים להיות כולל לכל הבריאה והוא הנפש. ושנה - הוא הזמן.

ועיקר הכל הנפש, שהוא האדם מכוון הבריאה. והעולם הוא המקום לאדם

י. ע"פ לשון הגמרא עבודה זרה ג.

יא. ע"פ נחמיה פרק ח פסוק י - "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם".

יב. ראה מדרש ילמדינו פרשת חיי שרה אות נו - "זה שאמר הכתוב נוטה שמים ויוסד ארץ ויוצר רוח אדם בקרבנו, נוטה שמים ויוסד ארץ מפני שיצר רוח אדם בקרבנו, ללמדך שאין העולם נברא אלא בעבור האדם".

יג. ראה מו"נ ח"ב פרק ל.

יד. המושג "עולם שנה נפש", מקורו בספר יצירה (פרק ג-ד, ופרק ו). רבינו כאן מפרש "עולם שנה נפש", היינו - המקום, הזמן, והאדם.

עניין זה נזכר עשרות פעמים בספרי רבינו בהקשרים שנים, ונציין רק את הבולטים שבהם: רסיסי לילה אות לט, מחשבת חרוץ פרק ד"ה וחודש, דובר צדק נר מצוה מ"ע א ד"ה וזה, דברי סופרים אות י ד"ה ולכך, ושם את יד ד"ה עניין, שיחת מלאכי השרת פרקים שלישי ורביעי. ועוד רבים.

הנברא שצריך להיות נמצא במקום ובזמן, כי הוא תחת הזמן. ושנה הוא הזמן. ואם לא קבלו ישראל התורה שהיה העולם חוזר לתוהו ובוהו כמו שאמרו,^{טו} גם הזמן היה מתבטל כמו קודם שנברא העולם, דהתחלת הזמן בתחלת הבריאה, כשפסק התוהו והתחיל האורה נאמר ויהי וגו', יום אחד. שהוא התחלת הזמן וגם הוא תלוי ועומד בקבלת ישראל התורה שכמו שהם משפיעים חיות בעולם, כן בזמן.^{טז}

כל כחות הקדושה תלויים בדרגת האדם, ולכן גם קדושת השבת תלויה בקדושה על ידי האדם.

וגם כל כוחות הקדושה העליונים תלויים באדם. כמו שאמרו על פסוק צור ילדך תשי,^{יז} שמתישין כח פמליא של מעלה.^{יח} דבחורבן נתמעטו כנפי חיות ונתמעטה פמליא של מעלה.^{יט} כי גם הם בכלל הבריאה כולה, שהכל בשביל

טו. שבת פח - "אמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי. מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

טז. כאן כתב רבינו, דהזמן נברא בבריאת העולם, ושייך בו ביטול וחורבן. אך עיין במש"כ בספר דובר צדק - "הנה עולם וגוף גשמיים ועתידים להתבטל גם שמים וארץ כמשאז"ל (בראשית רבה פמ"ב) משא"כ שנה דהיינו סדר זמנים אין לו תפיסה בגשם. ולכן אמרו בבראשית רבה שהיה סדר זמנים קודם לכן וכמו שכתוב בב"ר (פ"ח) תורה קדמה לעולם שני אלפים שנה שהוא סדר זמנים. דמיד שנבראו הרוחניים נברא הזמן שהוא רוחני כמוהם [שגם לרוחניים, כל שהוא נברא הרי יש לו זמן שהתחיל להברא ויש לו סדר זמנים], ולפיכך הזמן אין בו חסרון ואין לו בטול לעולם כמו נפשות הצדיקים וכל נבראים הרוחניים". עיי"ש. וצ"ע. ועיין עוד מו"נ ח"ב פרק ל, בעניין המדרשים שנוכר בהם מציאות הזמן קודם בריאת העולם.

יז. דברים פרק לב פסוק יח.

יח. ראה ספרי פרשת האזינו פיסקא יד "דבר אחר צור ילדך תשי. כל זמן שאני מבקש להיטיב אתכם אתם מתישים כח של מעלה". וע"ע זוהר (חלק ב דף קנה ע"ב) "ובשעתא דישראל מתבטלי מאורייתא, כביכול תשש חיליה, דכתיב צור ילדך תשי".

יט. ראה חגיגה יג: - "כתוב אחד אומר אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון,

האדם, שהוא הדמות שעל הכסא² הרוכב על כל הבריאה, כמו שנאמר בשלמה המלך ע"ה וישב על כסא ה' למלך,³² כי הוא היה שלימות האדם וסיהרא באשלמותה,³³ שמקבלת כל מקום שיכולה לקבל מפני החמה המאירה בה להיות בצלם אלהים ודמות העליון ממש.

וכפי מה שהאדם מתקדש עצמו מלמטה, כך הקדושה פושטת והולכת בכל הנבראים. ועל כן אף קדושת השבת הגם דעצם הקדושה מעצמו מכל מקום גם הוא צריך בני אדם לקדשו.

היינו במה שהם יהיו מוכנים לקבל קדושתו ולהרגיש בחדרי לבכם ומוחם הקדושה הנשפעת בו. בזה יום השבת מתקדש שבא עד תכלית קדושתו. אבל כשאין אדם מוכן לקבל הרי הוא כמי שאינו. מאחר שאין הקדושה מתגלית בלבות בני אדם וכל קדושתו הוא שישגו בני אדם בו מדריגת

וכתוב אחד אומר היש מספר לגדודיו, לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה". ועיין מש"כ ברס"ל אות לד - "תארו כל רב במלאך, כי המלאכים הם כפי הדורות, כמשאז"ל על תשי שמתישין כח פמליא של מעלה, כפי ישראל שבדור כך המלאכים וכו'". יעו"ש"ה. כ. ראה יחזקאל פרק א פסוק כו - "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". ועיין עוד רסיסי לילה אות מ, ודובר צדק אות ד.

כא. דברי הימים פרק כט פסוק כג. ועיין מגילה יא: - "שלמה מילתא אחריתי הוה ביה, שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה'".

כב. ראה ילקוט שמעוני שמות פרק יב רמז קצ - "אמר ר' ברכיה החודש הזה לכם אם זכיתם אתם מונין למלאותו ואם לאו אתם מונין לפגמו, למלאותו אברהם יצחק ויעקב יהודה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון שלמון בועז עובד ישי דוד, שלמה וישב שלמה על כסא ה' למלך הא סיהרא על מליא, [ר"ל ט"ו דורות, כסיהרא דמשלים ביום טו, כמבואר בראש השנה כא.] לא זכיתם אתם מונין לפגמו, רחבעם אביה אסא יהושפט יהורם אחז חזקיהו מנשה אמון יאשיה צדקיהו ואת עיני צדקיהו עור הא סיהרא על פגמא". וכן נמצא פעמים רבות בזה, ראה לדוגמא - זוהר חלק א דף רכג ע"א "דתניא כתיב ותרב חכמת שלמה, ביומוי דשלמה מלכא קיימא סיהרא באשלמותא". והיינו שבימיו נשלמה מלכות ישראל שנמשלו לסיהרא. [ראה מחשבת חרוץ (פרק כ ד"ה רבי), ובגוון שונה מעט בצדקת הצדיק (אות רכו) ודובר צדק (אות ד)].

הקדושה. ועל כן במה שהאדם מכין עצמו לקבל הקדושה. בזה הוא מקדש את יום השבת.

וזהו קידוש היום מה שאנו מברכים להשם יתברך שקידש אותנו וקידש את השבת, ובזה היום מתקדש במה שאנו מכינים עצמינו להתקדש בקדושתו, ובמה שהשם יתברך קדשנו במצותיו ובהנחלת השבת.

קדושת השבת שהיא מעין עוה"ב הוי דבר המשתכח, דבעידן דיצה"ד לית דמדכר ליצה"ט, ולכן נצטוו על הזכירה.

ואמר בלשון "זכור", ואין זכירה אלא בדבר המשתכח, לזכרהו מאחר שבא להשכיחו, כמו שאמר²² עיין שם וברש"י.²³

והיינו לפי שקדושת השבת הוא מעין עולם הבא,²⁴ ובעולם הזה, לאדם השקוע בו, העולם הבא עין לא ראתה,²⁵ והוא דבר המשתכח.

וכדרך שאמר²⁶ ואדם לא זכר את האיש המסכן. דבעידן דיצר הרע לית דמדכר ליצר טוב. ועל כן הוצרך לזרוז על הזכירה בזה.

כג. ביצה טו: - "אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו מאחר שבא להשכיחו".

כד. שם ד"ה מנה"מ - "אין זכירה אלא בדבר המשתכח".

כה. ראה מדרש אותיות רבי עקיבא השלם אות א - "...מלמד שבשעת מתן תורה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר להם בני מקח טוב יש לי בעולם ואני נותן אותה לכם לעד לעולם, אם תקבלו את תורתי ותשמרו את מצותי. משיבין ואומרים לפניו, רבוננו של עולם איזהו מקח טוב שאתה נותן לנו אם נשמור את תורתך. משיב הקדוש ברוך הוא ואמר להם זה העולם הבא. משיבין ישראל ואומרים, רבוננו של עולם הראינו דוגמא של עולם הבא. משיב הקדוש ברוך הוא ואמר להם, זה שבת שהוא אחד מששים של עולם הבא, שכולו שבת. שנאמר זכור את יום השבת. ומנין שעולם הבא כולו שבת שנאמר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת...".

כו. ראה לדוגמא ברכות דף לד: - "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך".

כז. נדרים לב:.

וכן בזכירת עמלק, שכל ענין עמלק הוא להשכיח מלב האדם עבודת ה' ויראתו. ועל כן צריך לזרוז לזכור.

ובתנחומא סוף פרשת תצא^כ - כאן זכור ובשבת זכור, זה על תמחוי מלא וזה על ריקן עיין שם.

היינו זו הזכירה לקבלת תוספת קדושה, וזו למחיית וביטול הרע מן הלב הנמשך מעמלק. ושיתרוקן כל הפסולת שבחלל השמאלי מלב הכסיל.^{כט}

קדושת השבת לפי ההכנה בשישת ימי המעשה.

ועל כן מצרכי בית שמאיל^ל מחד בשבא לשבת שיזכרנו כל ימי השבוע. כי קדושת השבת נמשכת כפי הכנת הקדושה בכל ימי החול כולם. ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום שאינו צריך לזכור השבת רק שיראה כל יום ביומו להיות כל מעשיו לשם שמים. וברכת ה' חופף עליו בכל יום. וממילא כפי עבודתו להשם יתברך בימי החול כן יהיה כלי מוכן לקבל קדושת השבת בשבת.

כח. פרשה ז - "זכור את אשר עשה לך וגו' כאן כתיב זכור, ובשבת כתיב זכור. שניהם שוין. אמר שלמה אמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר ואמרתי כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם. אע"פ שכתוב בשבת זכור ובעמלק זכור אינן שוין. אמר שלמה כמקרה הכסיל גם אני יקרני משל למה הדבר דומה, למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים נכנס הקערה לפניו מלא כל טוב. אמר, זכור פלוני אוהבי. משקנח את הקערה, אמר זכור פלוני שונאי. אמרו לו אוהביו, זה הזכרת וזה הזכרת. אמר להם, לזה הזכרתי על קערה מלא כל טוב, ולזה הזכרתי על קערה ריקה. כך השבת, כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו ולכבדו במאכל ובמשתה ובכסות נקייה, ובעמלק כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק על מה אתה זוכרו על שולחן ריקה שנא' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

כט. ע"פ מדרש רבה במדבר פרשה כב פסקה ח - "לב חכם לימינו זה יצר טוב שהוא נתון בימינו, ולב כסיל לשמאלו זה יצה"ר שנתון בשמאלו".

ל. ביצה טז. - "תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום", וברש"י שם - "מחד שביך לשבתך - מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה".

אדה"ר נברא בשישי ומיד קיבל שבת, כי קדושת שבת בראשית היא רק מהשיו"ת. ומכח פתיחה זו יוכל אח"כ לעמוד בעצמו להמשיך עליו את הקדושה.

ועיקר ההכנה שהצריכה תורה ליום השבת הוא בששי כמפורש בכתוב^ל. וכן היה בריאת אדם הראשון ביום השישי שבו ביום יכין עצמו לשבת ויקבל מיד קדושת השבת.

ואף על פי שעיקר קדושתו הוא מצד עבודה דששה ימים שלפניו, וכמו שכתבתי לעיל באות א', זהו הקדושה שמצד השם יתברך, כי בו שבת, וכן האדם הבא להתדמות בדוגמא העליונה^ל ולהרגיש בקדושת השבת מצד עצמו בשביתה ונייחא שאחר העבודה. אבל מי הקדימני ואשלם כתיב^ל, ואף על פי שהאדם צריך לפתוח כחודה של מחט^ל, גם לפתיחה זו יש הקדמה מהשם יתברך שמאיר עיניו לבוא לפתיחה זו ולולי כן אין ביכולת אדם כלום.^ל וכמו במתן תורה פתח אנכי וגו', שלא בלשון ציווי רק דרך הודעת ופתיחת

-
- לא. שמות פרק טז פסוק ה - "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו".
- לב. ראה לשון הזהר חדש שיר השירים מאמר האדם הראשון בג"ע - "...כד ברא קב"ה לאדם, ברא ליה בדיוקנא עילאה, וכו', אלא, ודאי בדוגמא ודיוקנא עילאה איהו מיומא דאתברי עלמא".
- לג. איוב פרק מא פסוק ג.
- לד. מדרש רבה שיר השירים פרשה ה פסקה ג - "רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו".
- לה. וע"ע רסיסי לילה אות כח - "וזה שאמר תיכף אחר הבטחת ושמרתיו וגו' והשיבותיו אל וגו' הוא רזא דתשובה שיזכה על ידי זה לתשובה באמת. כי סוף הכל, אין ישראל נגאלים אלא בתשובה, והם ינצחו בבקשתם השיבנו אליך וגו' שיהיה גם האתערותא לתשובה מהשם יתברך. וכן לכל נפש ישראל בפרט הקב"ה עוזרו לזכות לשלימותו ולהשיג לטעום מברכותיו של יעקב אע"ה ושמרתיו וגו' והשיבותיו וגו', והם הרהורי תשובה שנופלים בלב מעצמם. ופעמים השם יתברך מזמין איזה סבות המעוררים לתשובה וכיוצא באופן שסוף כל סוף דידן נצח להיות השם יתברך מצידו הפותח ג"כ הפתח כחודו של מחט בלב לתשובה גמורה באמת ובלב שלם".

הלב מבין לדעת דאנכי וגו'. ואז אמר שיאירו עיניו בזה יוכל לצוותו ולהזהירו על ההשתדלות שלו במצות התורה.^{לז}

וכן בהתחלת הבריאה על זה היתה קדושת השבת שמצד השם יתברך. משיכנוס האדם לשבת מיד ויכנוס בו קדושה עליונה. ואז בכח קדושה זו יוכל אחר כך לעבוד ולעמול אחר כך בששת ימי המעשה הכל לשם שמים ודוגמא עליונה להיות כל מלאכתו מלאכת שמים ועוד יותר.

וכמו שאמרו^{לח} גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ עיין שם, מיייתי ממלאכת המשכן ובית המקדש שזהו עמל המלאכה במלאכת הקדש לאדם שטוב שעמלו בדעת ובכשרון המעשה.^{לט} וכתוב כוננו ידיך^ל דקאי אידיו של השם יתברך, שגם מעשה ידי הצדיקים הם שלוחי דרחמנא.

לו. וראה עוד צדקת הצדיק את רלב - "כל עניני העולם וכל הנבראים מזכירים לאדם שיש בורא וכו', והשם יתברך מזמין לאדם בכל יום דברים וענינים שונים אולי על ידם יבוא לזכירה בבורא. כי באמת ההצלה משכחה זה אינו ביד האדם דלכן לא נאמר אנכי וגו' בלשון ציווי שאי אפשר לצוות על הידיעה דאנכי שלא ישכח. שציווי הוא רק מה שביד האדם לקיימו. וכששוכח הרי הוא שכח מזה ושכח גם מהמצוה. רק צריך לסייעתא דשמיא והסייעתא דשמיא הוא ע"י לא יהיה וגו'. פירוש אלהים כח ויכולת בכל מקום. והיינו בכל שימוש ובחיותיו באיזה כח מכחות הגוף ראייה או שמיעה או מעשה או הילוך וכיוצא יכיר שהש"י הוא הנותן לו כח זה". אך עיין בתפא"י למהר"ל פרק לו. דאף אנכי הוא ציווי. יעושה.

לז. כתובות ה - "דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ. דאילו במעשה שמים וארץ כתיב, אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים. ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך. השיב בבלי אחד ור' חייא שמו, ויבשת ידיו יצרו. ידו כתיב. והכתיב יצרו, א"ר נחמן בר יצחק יצרו אצבעותיו. כדכתיב כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת.

מיתבי השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע. הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר".

לח. ע"פ קהלת פרק ב פסוק כא - "כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון".

לט. שמות פרק טו פסוק יז.

וידיו של השם יתברך פועלות על ידי ידיהם של צדיקים, כי מה האדם שיוכל לפעול מעצמו כלום וכמו שכתוב גם כל מעשינו פעלת לנו.^מ

פעולות האדם בששת ימי המעשה לתקן מה שנברא בששת ימי בראשית, ולהכליל הגשמיזם ברוחניות.

כי כל פעולת אדם, הוא בכח דמות אדם שעל הכסא, ובזה הם כל מעשיו בששת ימי המעשה כמעשה השם יתברך בששת ימי בראשית ועוד גדולים. וכמו שנאמר במדרש הנזכר לעיל אות א' שאמר לאותו מין דמעשה בשר ודם יפים יותר.^{מא}

כי כל מה שנברא בששת ימי בראשית עדיין צריך לתיקון והוא על ידי מעשה ידיהם של צדיקים. שעל ידי זה הכל מתתקן ונעשה הפעולה בשתי ידים הזוכות כאחת,^{מב} להיות מתכלל שמאלא בימינא, שזוהו התיקון דוגמת יעקב אבינו ע"ה שהיה מורכב משתי המדות דאהבה ויראה יחד,^{מג} על כן לא היה בו פסולת,^{מד} מה שאין כן כשהם בפירוד כל אחד בפני עצמו וכמו שהיה במעשה בראשית דידי לבד יסדה ארץ,^{מה} שבה כל כחות הגשמיזם הנמשכות מסטרא רשמאלא. וימיני לבד טפחה שמים, ועל ידי הצדיקים העולם מתתקן להתמזג ולתערב יחד וכמו שאמרו רבותינו ז"ל דמשה רבינו ע"ה עשה עליונים תחתונים שהוריד שכינה למטה ותחתונים עליונים שהוא עלה למרום.^{מו}

מ. ישעיהו פרק כו פסוק יב - "ה' תשפת שלום לנו כי גם כל מעשינו פעלת לנו".

מא. תנחומא תוריע פרשה ה.

מב. ע"פ לשון הגמרא גיטין סד: - "אין שתי ידים זוכות כאחת".

מג. ראה זהר ח"א דף כא ע"ב.

מד. וע"ע במש"כ רבינו בס' דברי סופרים אות לח ד"ה ובכל.

מה. מלשון הכתוב בישעיהו פרק מח פסוק יג - "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים".

מו. ראה מדרש רבה קהלת פרשה ג פסקה יח - "כך גזר הקב"ה על העליונים שיהיו עליונים ועל התחתונים שיהיו תחתונים עמד משה ועשה עליונים תחתונים ותחתונים עליונים הדא הוא דכתיב ומשה עלה אל האלהים וירד ה' על הר סיני".